

MAKRO-BUDOMAT DEVELOPMENT SP. Z O.O

„Firma jest członkiem Izby Projektowania Budowlanego nr rej. 267”

„Firma posiada certyfikat ISO 9001:2000/EN ISO 9001:2000”

Temat:	PROJEKT REMONTU DACHU I ELEWACJI BUDYNKU PRZY ULICY KAROLA DITTRICHA 1 W ŻYRARDOWIE			
Tytuł projektu:				
Branża:	BADANIA KONSERWATORSKIE		Aneks	
Faza:	DOKUMENTACJA BADAŃ STRATYGRAFICZNYCH WARSTW TECHNOLOGICZNYCH ELEWACJI BUDYNKU MUZEUM MAZOWSZA ZACHODNIEGO W ŻYRARDOWIE PRZY ULICY KAROLA DITTRICHA 1			
Inwestor:	MUZEUM MAZOWSZA ZACHODNIEGO W ŻYRARDOWIE ul. Karola Dittricha 1, 96-300 Żyrardów tel. 46 855 33 13			
Jednostka Projektowa:	MAKRO-BUDOMAT DEVELOPMENT Sp. z o. o. 01-187 Warszawa, ul. Wolska 50A paw. 9B tel. 48 22 862 60 89; 48 22 862 60 90, fax. 48 22 862 60 88 e-mail: biuro@makrobudomat.pl			
Autor badań na zlecenie jednostki projektowej:	JOANNA KRWAWICZ GARSTKA konserwator malarstwa i rzeźby polichromowanej 00-762 Warszawa, ul. Belwederska 14 m. 65 tel. 48 22 841 77 11; +48 507 920 703 e-mail: j.krwwicz@wp.pl			
Branża:	Imię i Nazwisko:	Nr upr.:	Data:	Podpis:
konserwacja zabytków:	mgr Joanna Krwawicz-Garstka	ASP- 4302 ZPAP-15135	28/09/2017	

Warszawa, sierpień 2017

DOKUMENTACJA BADAŃ STRATYGRAFICZNYCH WARSTW TECHNOLOGICZNYCH ELEWACJI BUDYNKU MUZEUM MAZOWSZA ZACHODNIEGO W ŻYRARDOWIE PRZY ULICY KAROLA DITTRICHA 1

REPREZENTACYJNĄ WILŁĘ WYBUDOWANO W LATACH 1896-97 DLA KAROLA DITTRICHA JUNIORA (1853-1918) NA SKRAJU PRYWATNEGO PARKU ZAPROJEKTOWANEGO PRZEZ KAROLA SPARMANA, W OKRESIE POWOJENNYM NASTĘPUJE ZMIANA FUNKCJI OBIEKTU NA MUZEALNĄ, W LATACH 1961-1976 DZIAŁA MUZEUM RUCHU ROBOTNICZEGO MIASTA ŻYRARDOWA, PRZEKSZTAŁCONE NA MUZEUM OKRĘGOWE W ŻYRARDOWIE W 1976 ROKU, ZE ZMIANĄ NAZWY NA MUZEUM MAZOWSZA ZACHODNIEGO ŻYRARDOWIE W 2000 ROKU

mgr Joanna Krwawicz-Garstka

Stratygrafię określono na podstawie analizy wizualnej makroskopowej oraz badań wykonanych metodami mechanicznymi i podstawowymi metodami chemicznymi przy obiekcie. Dołączono opinie o warstwach technologicznych i chronologicznych elewacji.

Widok na elewację północno-wschodnią budynku z wejściem głównym do Muzeum Mazowsza Zachodniego w Żyrardowie

Żyrardów, sierpień - wrzesień 2017 roku

SPIS TREŚCI

• Wstęp	2
• Archiwalne fotografie budynku	3
• Aktualne widoki elewacji budynku	9
• Odkrywka nr 1	19
• Odkrywka nr 2	23
• Odkrywka nr 3	30
• Odkrywka nr 4	38
• Opinia dotycząca warstw technologicznych i faz chronologicznych elewacji budynku przy ulicy Karola Dittricha 1 w Żyrardowie	42

WSTĘP

Dokumentacja została opracowana na podstawie 4 odkrywek warstw technologicznych wykonanych mechanicznie, zdejmując kolejno warstwa po warstwie, w miarę możliwości ich oddzielenia, na dostępnych partiach elewacji północno-zachodniej i południowo-zachodniej, reprezentatywnych w metodzie wykończenia powierzchni architektonicznych w stosunku do całości budynku.

Na podstawie wizji lokalnej i planu badań, odkrywki wykonano na dwóch elewacjach. Miejsca odkrywek ponumerowano.

Odsłonięte warstwy w odkrywkach udokumentowano fotograficznie w bieżącego roku. Wybrano 77 zdjęć ilustrujących niniejsze opracowanie, w tym 12 archiwalnych.

Podstawowe badania chemiczne sprowadzały się do wykonania rutynowych prób wrażliwości wybranych warstw technologicznych na wodę i kwas octowy i rozpuszczalniki w trakcie ich mechanicznego odsłaniania, co ułatwiło ich określenie. Próbkę warstw pozyskane w pracy nad odkrywkami, poddano dalszym badaniom w pracowni konserwacji malarstwa.

Dla możliwie precyzyjnego określenia koloru warstw malarskich i podkładowych, porównano każdą z nich z indeksem barw **Edycji 2 NCS- Naturalny System Barw**. Zatem przy opisie kolejnej odsłoniętej warstwy technologicznej, podano symbol odpowiadającej barwy tego wzornika, jako wynik przyrównania.

Kolory warstw widoczne na fotografiach nie mogą być bezpośrednią podstawą porównań w doborze barw w trakcie projektowania kolorystyki elewacji, jak też później w czasie realizacji projektu.

W opisach odkrywek, określane warstwy posiadają podwójną numerację, zgodnie z obowiązującym schematem dokumentacji konserwatorskiej. Cyfra arabska oznacza kolejno odsłanianą warstwę technologiczną, a cyfra rzymska oznacza jej przyporządkowanie do kolejnej warstwy chronologicznej.

ARCHIWALNE FOTOGRAFIE BUDYNKU

1. Rok 1900, widok na elewację południowo-zachodnią Willi Dittricha. Źródło: Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polonia.

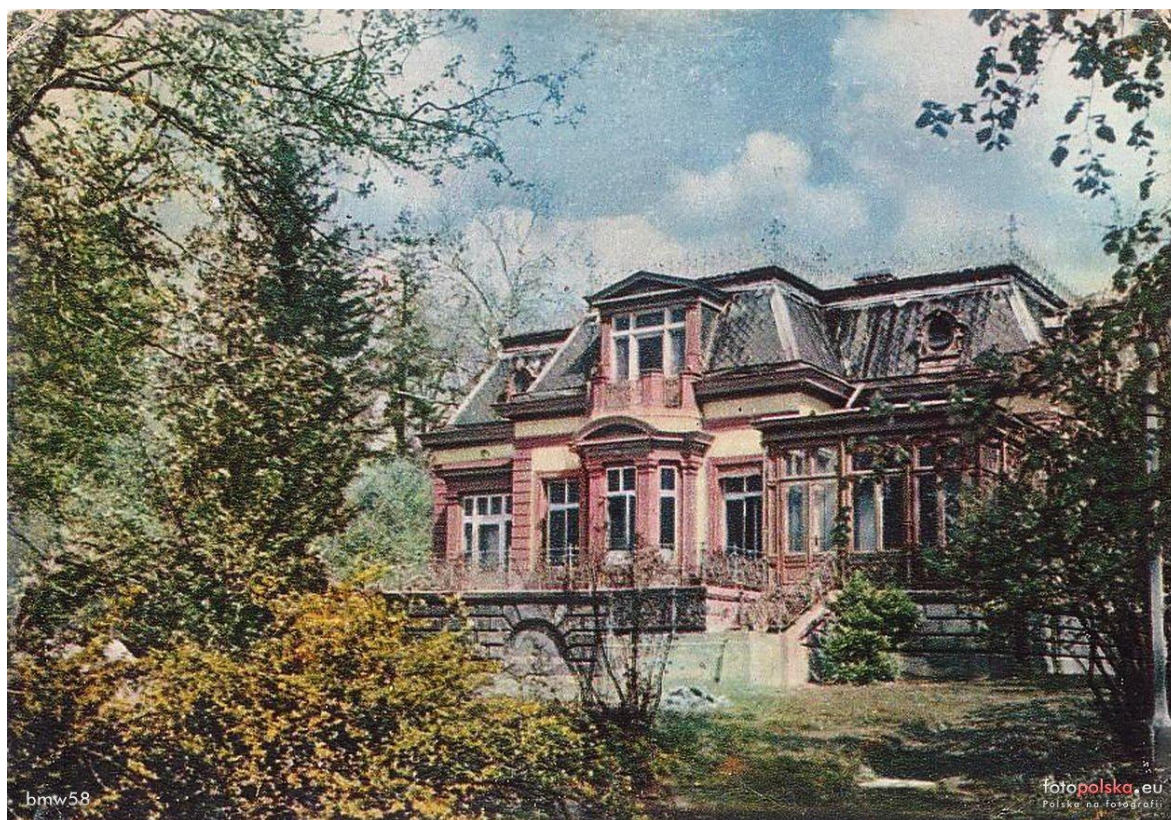

2. Rok 1903, elewacja północno-wschodnia Willi Dittricha. Źródło: archiwum Muzeum Mazowsza Zachodniego w Żyrardowie.

3. Brak daty. Dom reprezentacyjny w parku. Widok na willę w kierunku zachodnim.
Źródło: archiwum Muzeum Mazowsza Zachodniego w Żyrardowie.

4. Lata 1955 – 1970. Widok na elewację południowo-zachodnią. Źródło: fotopolska. eu

5. Lata 1960-1970. Widok w kierunku zachodnim na elewację północno-wschodnią willi.
Źródło: fotopolska.eu

6. Lata 1980-1985. Widok na elewację frontową Willi Dittricha. Źródło: zbiory prywatne A. Stelmach, fotopolska.eu

7. Rok 2009, elewacja frontowa po remoncie. Źródło: archiwum Muzeum Mazowsza Zachodniego w Żyrardowie.

8. Rok 2008. Elewacja frontowa Willi Dittricha. Źródło: Autor- Rafał T. fotopolska.eu

9. Rok 2008. Elewacja ogrodowa Willi Dittricha. Źródło: Autor – Rafał T. fotopolska.eu

10. Rok 2008. Widok w kierunku północnym na elewację południowo-zachodnią i południowo-wschodnią willi. Źródło: fotopolska.eu.

11. Rok 2008. Widok na elewację południowo-zachodnią oraz boczną elewację północno-zachodnią budynku.

12. Rok 2015. Widok na elewację południowo-zachodnią. Źródło: fotopolska.eu

AKTUALNE WIDOKI ELEWACJI

13. Elewacja południowo-zachodnia budynku.

14. Ryzalit elewacji południowo-zachodniej, widok boczny z poziomu tarasu.

15. Górny fragment ryzalitu elewacji południowo-zachodniej.

16. Akroterion środkowy przed balustradą tarasiku na elewacji południowo-zachodniej.

17. Lewy akroterion przed balustradą balkonu
środkowego ryzalitu elewacji południowo-
zachodniej. Odlew cementowy.

18. Prawy akroterion przy balustradzie tarasiku
środkowego ryzalitu elewacji południowo-
zachodniej. Odlew cementowy.

19. Lewa strona elewacji południowo-zachodniej.

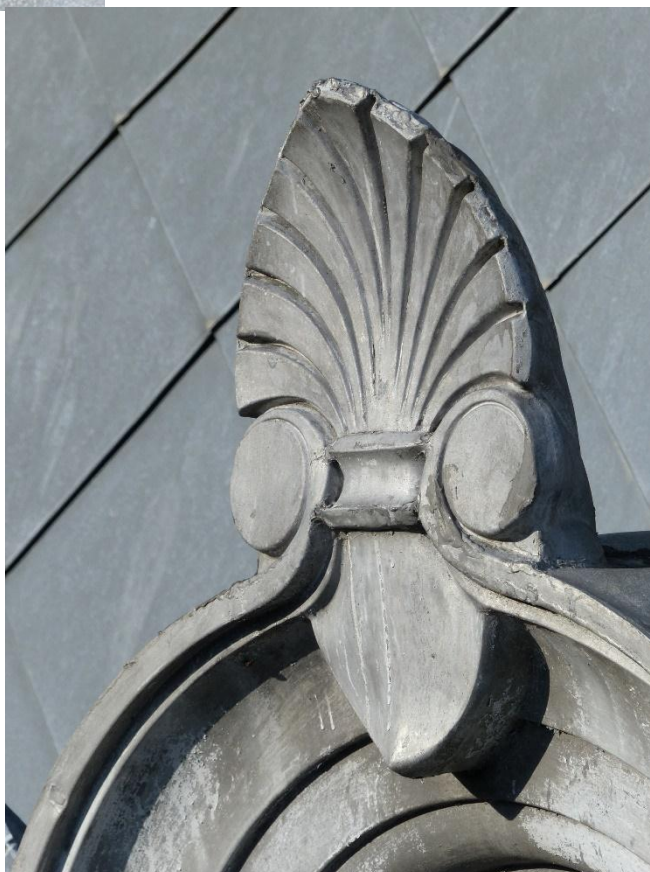
20. Fragment metalowej attyki szczytu połaci dachowej, przy lewym narożu elewacji południowo-zachodniej.

21. Widok boczny na lukarnę w połaci dachu po lewej stronie elewacji południowo-zachodniej.

22. Metalowy akroterion na szczycie lukarny w połaci dachu, lewej strony elewacji południowo-zachodniej.

23. Dekoracja metaloplastyczna pod lukarną w połaci dachu lewej strony elewacji południowo-zachodniej.

24. Akroterion z lewej strony lewej części elewacji południowo-zachodniej. Odlew cementowy.

25. Widok z tarasu elewacji południowo-zachodniej na fragment oryginalnej metalowej balustrady.

26. Widok w kierunku północnym na elewację południowo-zachodnią i południowo-wschodnią.

27. Środkowy fragment elewacji
południowo-wschodniej.

28. Widok na elewację frontową północno-wschodnią.

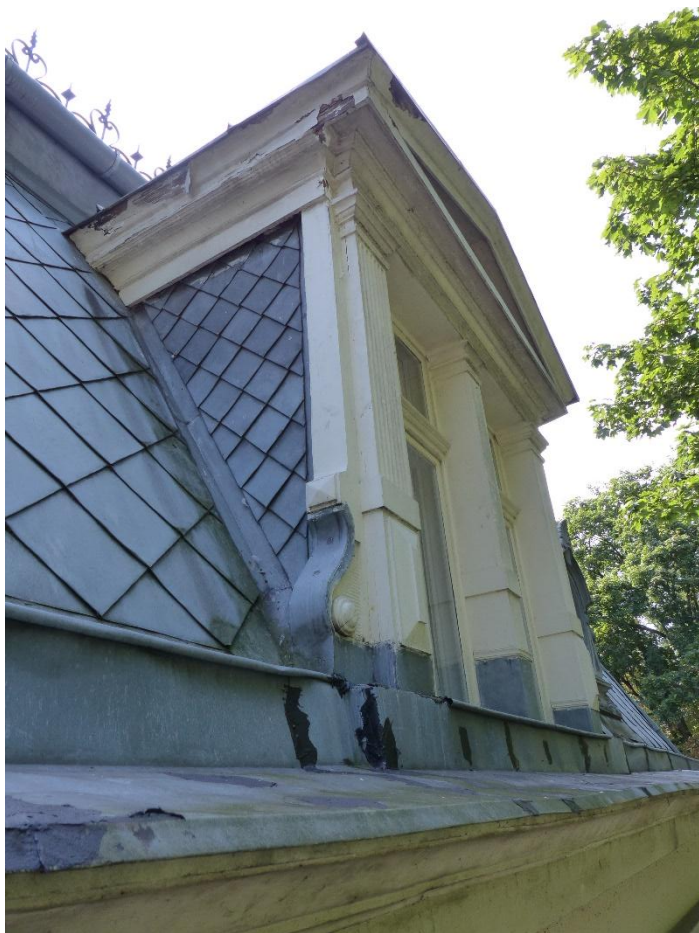

29. Fragment elewacji północno-wschodniej z głównym wejściem do muzeum.

30. Lukarna w połaci dachu lewej strony elewacji północno-wschodniej.

31. Widok boczny na środkową lukarnę elewacji północno wschodniej.

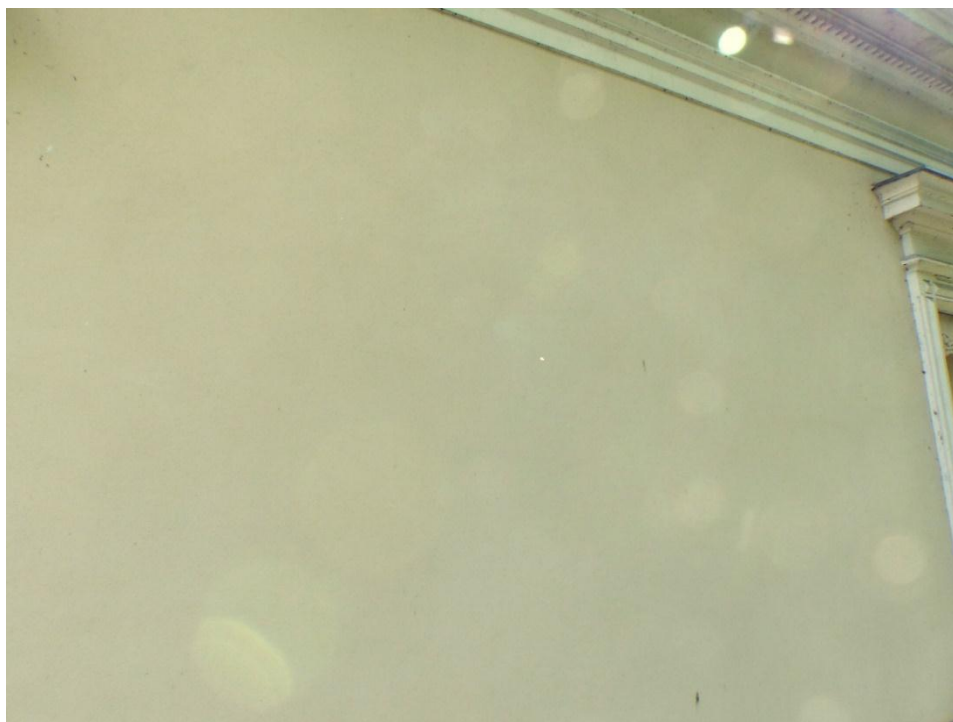

32. Góra część lewego okna na elewacji północno-wschodniej.

**ODKRYWKA NR 1 NA POWIERZCHNI ŚCIANY PŁASKIEJ MIĘDZY OKNAMI NA ELEWACJI
PÓŁNOCNO-ZACHODNIEJ**

Lokalizacja: ściana na poziomie górnej części okien

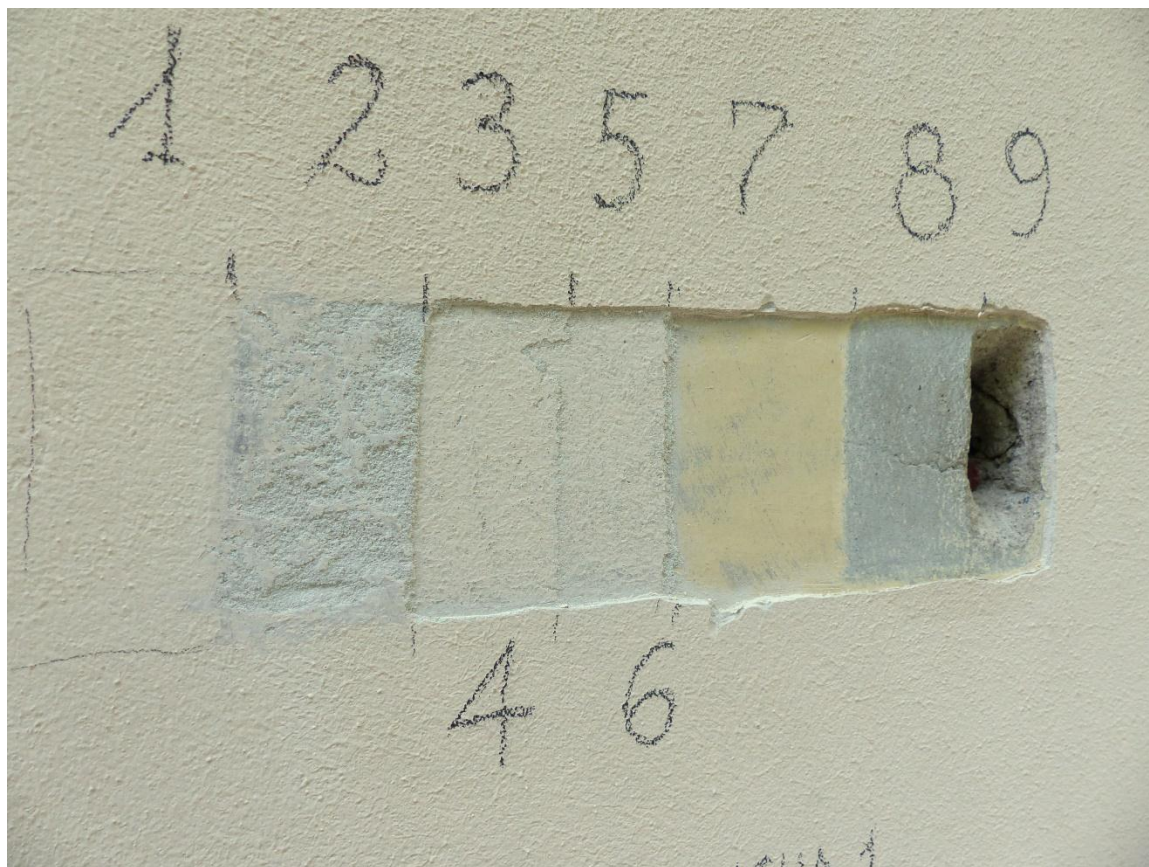

33. Fragment ściany płaskiej elewacji północno-wschodniej, wybór lokalizacji odkrywki nr 1.

34. Odkrywka nr 1.

35. Odkrywka nr 1, widok boczny z lewej strony.

36. Odkrywka nr 1, widok boczny z prawej strony.

37. Fragment odkrywki nr 1 z sonda do cegły.

38. Sonda do muru ceglanego w odkrywce nr 1.

W odkrywce nr 1 rozróżniono 9 warstw technologicznych i 5 warstw chronologicznych do cegły.

Warst. techn.	Warst. chron.	Opis warstwy	Grub. w mm	Symbol NCS	Uwagi/ datowanie
1	V III C	warstwa malarska kremowo-beżowa	0,1	S 0804 Y50R	ostatni remont 2008 r.
2		zaprawa cementowo-wapienna szara	2	S 1500 N	
3	IV III B	warstwa malarska kremowo-beżowa	0,1	S 0804 Y50R	lata 80-90 XX w.
4		zaprawa cementowo-wapienna szara, w formie zacierki	0,5	S 1500 N	
5	III A	warstwa malarska kremowo-beżowa	2	S 0804 Y50R	lata 80-90 XX w.
6		zaprawa cementowo-wapienna szara	2,5	S 1500 N	
7	II	warstwa malarska temperowa (tłusta) w odcieniu ugrowym	0,1	S 1515 Y20R	przed lub po 1945 r.
8		szara zacierka cementowa może wskazywać na zatarcie powierzchni w celu wypełnienia i konsolidacji spękań tynku	0,05	S 2002 Y50R	
9	I	zaprawa cementowo-wapienna jasna beżowa, z wypełniaczem: drobnym jasnym piaskiem z ziarnami dobrze otoczonymi spoiwem, zaprawa twarda o staranne wygładzonej powierzchni	20	przełam S1505 Y40R powierzchnia S 2005 Y40R	1896 r.

UWAGA

Trzy ostatnie warstwy chronologiczne powtarzają identyczną kolorystykę płaskiej ściany elewacji, zatem są kontynuacją trzeciej fazy chronologicznej. Dodano oznaczenie III B oraz III C.

ODKRYWKA NR 2 W PARTII PROFILU GRYMSU KORONUJĄCEGO NA ELEWACJI PÓŁNOCNO-ZACHODNIEJ

Lokalizacja: fragment gzymsu na osi lewej lukarny.

39. Fragment gzymsu wybrany jako lokalizacja odkrywki nr 2.

40. Widok gzymsu lewej strony elewacji północno-zachodniej.

42. Widok ogólny od dołu na odkrywkę nr 2.

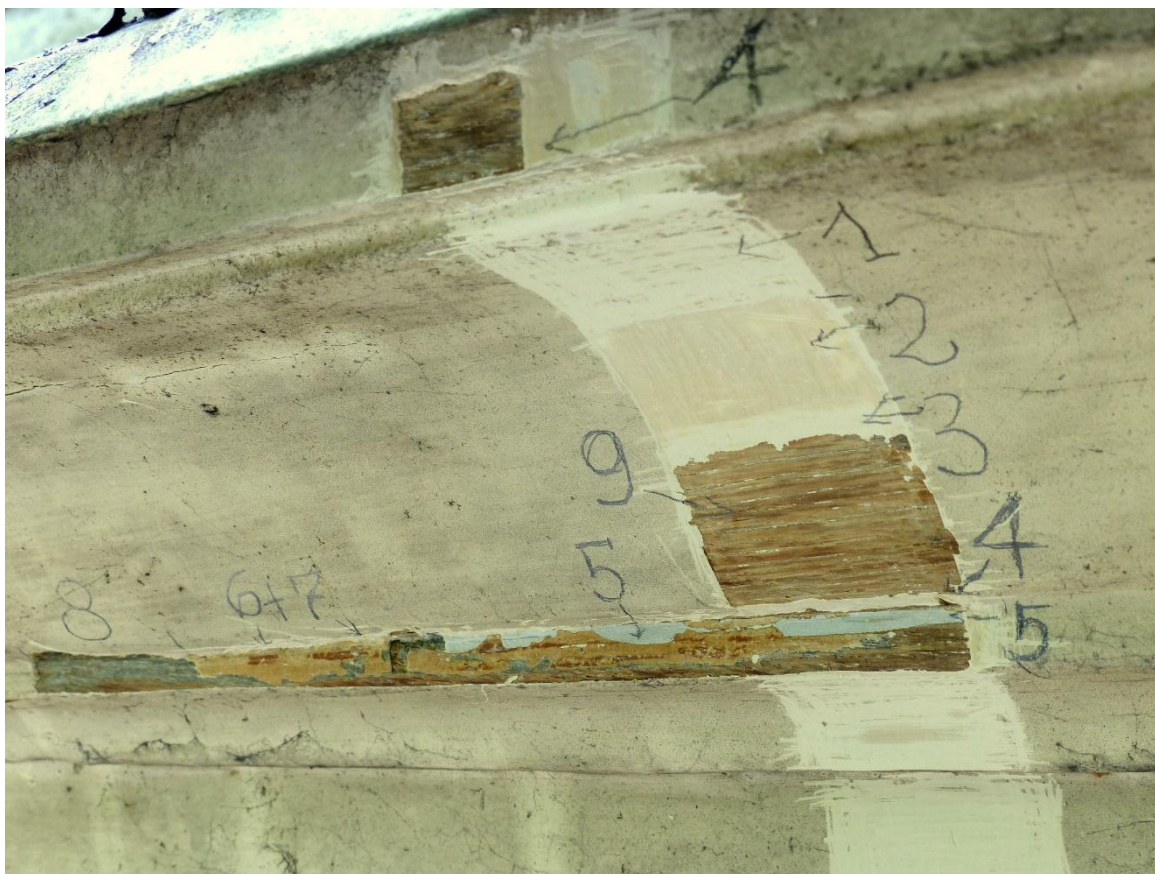

43. Odkrywka nr 2.

44. Odkrywka nr 2. Widok boczny z lewej strony.

45. Góra część odkrywki nr 2. Widok boczny z prawej strony.

46. Środkowa część odkrywki nr 1, z odsłoniętym fragmentem powierzchni drewna.

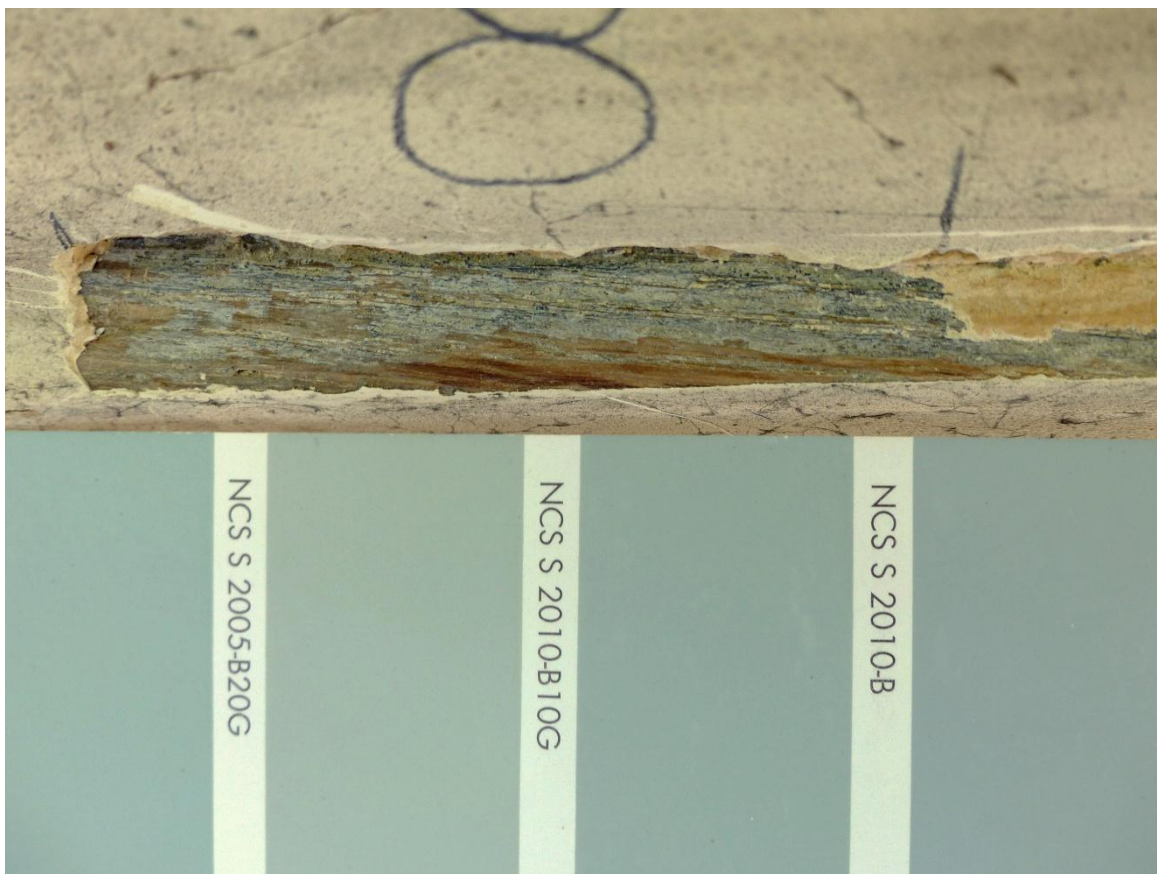

47. Fragment odkrywki nr 2 z widoczną warstwą szóstą i siódmą w partii półwałka profilu.

48. Fragment odkrywki nr 2 na półwałku, z widoczną warstwą malarską nr 8, leżącą na drewnie.

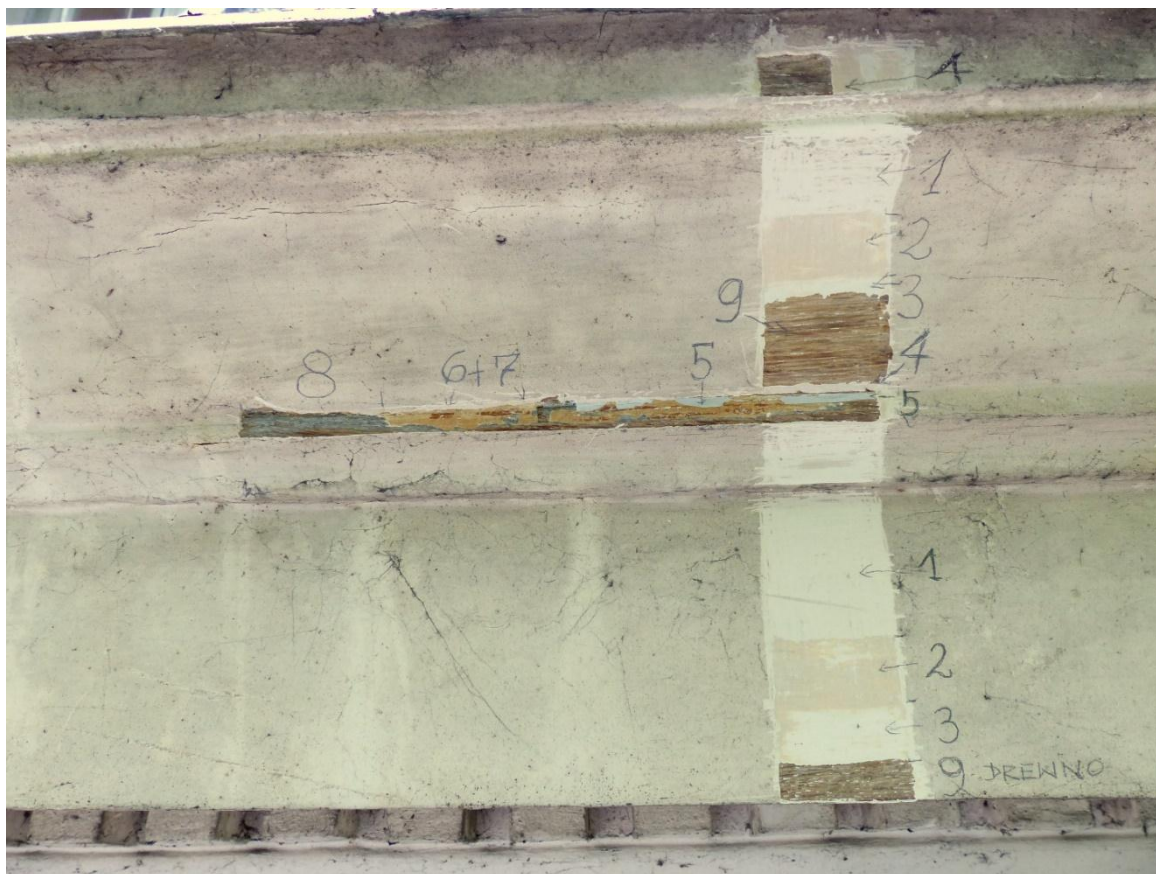

49. Fragment odkrywki nr 2 w partii półwałka. Przyrównania barwy warstwy nr 8 do wzornika NCS.

50. Fragment odkrywki nr 2 na półwałku. Przyrównanie barwy warstwy nr 8 do wzornika NCS.

51. Odkrywka nr 2. Widok ogólny.

W odkrywce nr 2 rozróżniono 8 warstw technologicznych i 5 warstw chronologicznych do drewna.

Warst. techn.	Warst. chron.	Opis warstwy	Grub. w mm	Symbol NCS	Uwagi/ datowanie
1	V	warstwa malarska w odcieniu przełamanej bieli, współczesna akrylowa	0,2	S 0502 Y	ostatni remont 2008 r.
2	IV	warstwa malarska akrylowa beżowa w odcieniu wpadającym w róż	0,1	S 0907 Y50R	lata 80-90 XX w.
3		warstwa malarska emulsyjna w odcieniu przełamanej bieli	0,2	S 0502 Y	
4	III	warstwa malarska beżowa, odcień podobny do warstwy malarskiej nr 2	0,2 -2	S 0907 Y50R	lata 80-90 XX w.
5		ślękitny kit w ubytkach drewna	1-3	S 0804 R90B	
6	II	brązowy laserunek olejny	0,03	S 4550 Y40R	okres przed 1945 r.
7		warstwa malarska temperowa kremowa, poślółkła na powierzchni	0,5-1	przekrój S 0507 Y40R powierzchnia S 1515 Y40R	
8	I	warstwa malarska ślękitna temperowa zachowana śladowo w partii półwałka profilu, na bardzo ciennej warstwie zaprawy kredowej	0,05	S 2005 B	okres przed 1945 r.

UWAGA

Warstwa malarska ślękitna nr 8 zachowana śladowo o wyraźnie naruszonej powierzchni, jej kolorystykę uśredniono, przyrównując do barwy szaroślękitnej S 2005 B. Warstwa jest niejednolita miejscami jaśniejsza, miejscami ciemniejsza o bardziej intensywnej barwie przyrównanej do S 2010 R90B i S 2010 B10G.

**ODKRYWKA NR 3 A – I NA POWIERZCHNI LEWEGO PILASTRA I TYMPANONU CENTRALNEGO RYZALITU
ELEWACJI POŁUDNIOWO-ZACHODNIEJ NA POZIOMIE PODDASZA**

Lokalizacja: nr 3 A - C na pilastrze, nr 3 D - E na belkowaniu, nr 3 F - H pole wewnętrzne tympanonu, nr 3 I profil obwodu pola tympanonu.

52. Górna część lewego pilastra przy oknie balkonowym ryzalitu, przed wykonaniem serii odkrywek nr 3.

53. Górna część lewego pilastra.

54. Widok boczny na tympanon nad oknem balkonowym centralnego ryzalitu, przed wykonaniem serii odkrywek nr 3 A-I.

55. Lewy bok gzymsu i belkowania centralnej lukarny zwieńczonej tympanonem.

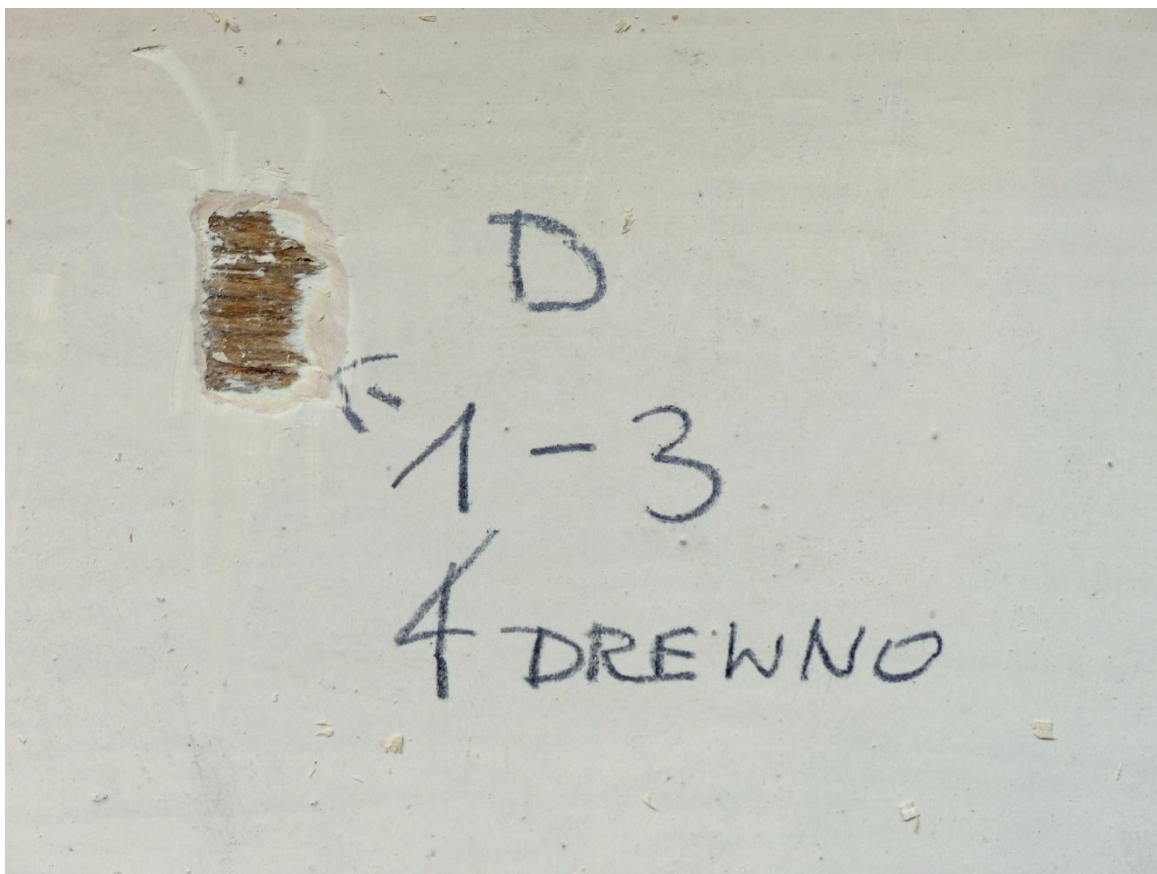

56. Odkrywki nr 3 A oraz nr 3 B.

57. Odkrywka nr 3 C na słupku po lewej stronie trzonu pilastra.

58. Odkrywka nr 3 D na belce pod tympanonem.

59. Odkrywka nr 3 E na półwałku nad belką pod tympanonem.

miejsce po pobraniu próbki – na drewnie widoczny jest ślad warstwy szaro-błękitnej

60. Fragment odkrywki nr 3 E, z zachowanymi śladami licznych nawarstwień technologicznych w zagłębieniu na styku profilu półwałka z górną belką pod tympanonem. Pod błękitną warstwą malarską rozróżnioną w odkrywce nr 2 jako ósmą, leżącą bezpośrednio na drewnie, tu w widocznym miejscu na fotografii w odkrywce nr 3 E - warstwę błękitną dzieli kilka warstw od powierzchni drewna.

61. Odkrywka nr 3 F w lewym rogu na polu tympanonu.

62. Odkrywka nr 3 G, na polu tympanonu po lewej stronie.

63. Odkrywka nr 3 H w pobliżu szczytu pola tympanonu.

64. Odkrywka nr 3 I na profilu obwodu pola tympanonu.

65. Część obszaru objętego badaniem z widocznymi w kadrze fotografii okrywkami nr 3 B, nr 3 D oraz nr 3 E.

WYNIK

W serii odkrywek nr 3 A - nr 3 I wynik badania jest następujący:

nr 3 A warstwy technologiczne od nr 1 do nr 3 leżące na drewnie - jak w odkrywce nr 2 na gzymsie

nr 3 B jak wyżej

nr 3 C jak wyżej

nr 3 D jak wyżej

nr 3 E układ warstw analogiczny do wyniku w odkrywce nr 2, do warstwy błękitnej nr 8, liczne nawarstwienia widoczne w przekroju poprzecznym, z czytelnymi powtarzającymi się barwami w odcieniach kremowych, szarych i jasnobrązowym, warstwy spodnie są bardzo kruche nie możliwe do odseparowania, łatwo oddzielające się od drewna.

Po pobraniu próbki, na drewnie widoczny jest ślad warstwy malarskiej szaro-błękitnej.

nr 3 F warstwy technologiczne od nr 1 do nr 2 leżące na drewnie - jak w odkrywce nr 2

nr 3 G jak wyżej

nr 3 H jak wyżej

nr 3 I jak wyżej na białym kicie leżącym w ubytku drewna w okolicy rysy

WNIOSEK

W odkrywkach nr 3 A – nr 3 D oraz nr 3 F – nr 3 I nie zachowała się oryginalna warstwa malarska.

w odkrywce nr 3 E natrafiono na ślady licznych nawarstwień o powtarzających się barwach kremowych, szarych oraz jasno brązowej. Bezpośrednio na drewnie leży ślad warstwy szaro-błękitnej w odcieniu S 2005 B.

Ogólnie w przekrojach warstw znajdujących się bliżej powierzchni drewna przeważają warstwy o jasnej kolorystyce.

Z uwagi na zły stan zachowania i ich śladowe ilości nie możliwe jest precyzyjne przyrównanie do NCS.

ODKRYWKA NR 4 NA COKOLE I PARTII BONIOWANIA LEWEGO NAROŻA RYZALITU ELEWACJI POŁUDNIOWO-ZACHODNIEJ

Lokalizacja: górna partia cokołu z boniowaniem powyżej, na poziomie tarasu.

66. Lokalizacja odkrywki nr 4 na cokole na poziomie tarasu.

67. Naroże z lewej strony ryzalitu elewacji południowo-zachodniej, po wykonaniu odkrywki nr 4.

68. Odkrywka nr 4.

69. Odkrywka nr 4, widok boczny z lewej strony.

70. Odkrywka nr 4, widok boczny z prawej strony.

71. Fragment odkrywki nr 4.

W odkrywcę nr 4 rozróżniono 8 warstw technologicznych 6 warstw chronologicznych.

Warst. techn.	Warst. chron.	Opis warstwy	Grub. w mm	Symbol NCS	Uwagi/ datowanie
1	VI	cokół - warstwa malarska beżowa	0,1		ostatni remont 2008 r.
1 A		bonie – warstwa malarska biała	0,1	S 0500 N	
2		zaprawa szara cementowo-wapienna	2-3	S 1500 N	
3	V	warstwa malarska temperowa w odcieniu ciemnobieżowym			lata 80-90 XX w.
4		warstwa malarska kremowa podkładowa			
5	IV	warstwa malarska szara			po 1945 r.
6	III	warstwa malarska błękitna			przed 1945 r.
6 A	II	warstwa malarska jasnobrązowa w odcieniu sjeny			przed 1945 r.
7		warstwa malarska biała (podkładowa) ze śladami czerwieni prawdopodobne ślady zagrzybienia lub bakterii		S 0500 N	
8	I	zaprawa cementowa ciemnoszara szlachetna z połyskującymi drobinami widocznymi w przełamie, oraz sporadycznymi punktami czerwieni, ciemniejsza na powierzchni z powodu zanieczyszczeń		S 3202 Y	1896

UWAGA

Warstwy technologiczne nr 5, nr 6, nr 7 zachowały się śladowo we wcięciu między partią cokołową i boniowaniem naroża ryzalitu. Widoczny jest ich przekrój poprzeczny, stąd brak przyrównań do NCS w tabeli.

**OPINIA DOTYCZĄCA WARSTW TECHNOLOGICZNYCH I FAZ CHRONOLOGICZNYCH
ELEWACJI BUDYNKU MUZEUM MAZOWSZA ZACHODNIEGO PRZY ULICY KAROLA DITTRICHA 1
W ŻYRARDOWIE**

Badania warstw technologicznych wykonano na możliwie małych powierzchniach, w trakcie ich mechanicznego odsłaniania. Próbkę kolejnych warstw, pozyskane podczas tego zabiegu, poddano obserwacjom mikroskopowym i próbom ich wrażliwości na wodę, kwas octowy i rozpuszczalniki, w pracowni konserwacji malarstwa.

Mechanicznie, odsłonięto kolejne warstwy do muru ceglanego w odkrywce nr 1 i do tynku cementowego w odkrywce nr 4 oraz do drewna w odkrywce nr 2 i nr 3 A-I.

Wykonane odkrywki zostały szczegółowo udokumentowane fotograficznie i pisemnie w poprzedniej części opracowania.

W czterech okrywkach sondażowych (w tym jednej seryjnych, co sprowadza się do liczby 12 przebadanych punktów na elewacjach) warstw technologicznych elewacji budynku oznaczono warstwy chronologiczne na podstawie:

- obserwacji przekrojów poprzecznych na granicach warstw technologicznych,
- obserwacji powierzchni kolejno odsłanianych warstw,
- oceny stanu zachowania kolejnych warstw,
- zasad technologii malarstwa ściennego,
- danych o historii budynku.

W odkrywkach nr 1 do nr 4 na elewacjach północno-zachodniej i południowo-zachodniej oznaczono od pięciu do sześciu faz chronologicznych leżących na oryginalnej cegle lub drewnie, co oznacza, że elewacje były remontowane przynajmniej pięć razy całościowo w przeszłości.

Do pierwszej fazy chronologicznej określonej w odkrywkach nr 1 – nr 4 przyporządkowano następujące warstwy technologiczne:

- zaprawę wapienno-cementową z wypełniaczem piaskowym, z drobno i średnioziarnistym jasnym piaskiem z nielicznymi ciemnymi ziarnami, dobrze otoczonymi spoiwem, grubości 20 mm na ścianach płaskich elewacji, w jasnym kremowym odcieniu w przełomie S 1005 Y40R, ciemniejszym na wygładzone powierzchni w odcieniu S 2005 Y40R (odkrywka nr 1);
- zaprawę cementową ciemnoszarą szlachetną z połyskującymi drobinami widocznymi w przełomie oraz sporadycznymi czerwonymi punktami wypełniacza mineralnego, zastosowana w partii cokołowej i boniowania w narożach, o powierzchni wygładzonej, w odcieniu S 3202 Y (odkrywka nr 4);
- warstwa malarska temperowa szarobłękitna położona w cienkiej warstwie na jasnym białym lub kremowym podkładzie zaprawy gruntu na drewnie, grubości 0,05 mm, na gzymsie koronującym oraz w partii tympanonu jako elementach stolarki zastosowanej w elementach wystroju architektonicznego elewacji, odcieniu S 2000 B (odkrywka nr 1 oraz ślad w odkrywce nr 3 E).

Do drugiej fazy chronologicznej według zachowanego układu nawarstwień technologicznych w badanych lokalizacjach zaliczono:

- zaprawę cementową szarą w charakterze zacierki w gładkich partiach ścian elewacji, S 2002 Y50R, grubości ok. 1 mm;
- warstwę malarską temperową ugową w partiach płaskich ścian (odkrywka nr 1), w odcieniu S 1515 Y40R;
- warstwę malarską temperową kremową, w odcieniu jasnym w przekroju S 0507 Y40R, ciemniejszym na powierzchni S 1515 Y40R wykończoną brązowym olejnym laserunkiem S 4550 Y40R;

- warstwa malarska jasnobrązowa w odcieniu sjeny, leżąca na białym podkładzie gruntującym.

Do trzeciej i kolejnych faz chronologicznych, przyporządkowano warstwy malarskie pochodzące z ostatnich remontów elewacji, które były powielane trzykrotnie w odcieniu S 0804 Y50R na ścianach płaskich elewacji, oraz w odcieniach szarych, następnie ciepłych beżowych i brązowych, kończąc na bieli w partii cokołu i boniowania naroży elewacji oraz w odcieniu kremowo-beżowym S 0907 Y50R, dwukrotnie zastosowanym w partii gzymsu, którego kolorystykę ostatecznie zmieniono na białą, tak jak pozostałych detalach elewacji.

Na archiwalnych czarno-białych fotografiach z roku 1900 (fot nr 1) oraz z roku 1903 (fot nr 2), można odczytać, że łącznie z dachem elewacje budynku są stonowane, a detale stolarki lekko kontrastują z płaskimi ścianami, poza oknami i drzwiami, które są zdecydowanie ciemniejsze. Na zdjęciu z lat powojennych 1955- 1970, widać wyraźnie zmiany, podkreślające detale w ciemniejszych odcieniach elewacji, co także jest widoczne na fotografii (nr 5) datowanej na lata 1960-1970. Dopiero lepszej kolorowa fotografia (nr 6) z lat 1980- 1985, zdecydowanie oddaje kolorystykę wprowadzonych zmian, gdzie partie detali są ciemniejsze, a partie płaskich ścian w tle jaśniejsze, zachowane w tonacjach ciepłych kremowych i beżowych, naśladujących barwę kamieniarke. Zmianę na odwrotną kombinację widać dopiero na fotografiach z roku 2008 (nr 8 – nr 11), gdzie ściany płaskie są ciemniejsze a detale białe, z wyjątkiem boniowania wysokich cokołów elewacji, które wyraźnie odznaczają się jako najciemniejsze w stosunku do wyższych partii elewacji.

Aktualnie przeprowadzone badania stratygraficzne, pod kątem próby zidentyfikowania pierwotnej technologii i kolorystyki elewacji dawnej Willi Dittricha, dały poniekąd pozytywny wynik, dzięki obecności substancji zabytkowej na elewacjach. Najgorzej zachowały się elementy stolarki na elewacjach stąd ich historyczna kolorystyka jest określona na podstawie śladowo zachowanych warstw malarskich.

Jako podstawowe odcienie barwne zbliżone do pierwotnej kolorystyki elewacji przedmiotowego budynku, określone w badaniach jako należące do I fazy chronologicznej, należy przyjąć odcień kremowy S 1005 Y40R z możliwością jego lekkiego przyciemnienia jako kolor ścian płaskich, odcień szary S 3202 Y z możliwością jego niewielkiego rozjaśnienia, w partii cokołowej i naroży oraz odcień szaro-błękitny przyrównany do S 2005 B w partiach gzymsu koronującego oraz innych wybranych detali wystroju architektonicznego wykonanych z drewna.

W projekcie konserwacji i remontu elewacji wskazane jest opracowanie powierzchni ścian płaskich i detali architektonicznych w gładkiej fakturze, z odtworzeniem technologii zbliżonej do oryginalnej, określonej w aktualnych badaniach.

W trakcie wykonywania prac remontowych, opracowanie kolorystyczne elewacji, należy poprzedzić naniesieniem próbek wymienionych kolorów w celu sprawdzenia zgodności barw i możliwości wniesienia korekt, pod komisyjnym nadzorem konserwatorskim.

Joanna Krwawicz-Garstka